

SPREČAVANJE STRATEGIJSKOG IZNENAĐENJA

Na stranicama ovog i mnogih inostranih vojnih časopisa već je pisano o ovoj temi. Ali, ni o jednom pitanju nema tako kontra-verznih mišljenja kao o tome da li je strategijsko iznenađenje moguće ili nije. Upravo zbog toga što se, bez obzira na uslove, jednostavno tvrdi pozitivno ili negativno i dolazi do tako suprotnih mišljenja. Do suprotnih mišljenja pa i konfuzije dolazi i zbog toga što ima raznih definicija i mišljenja o tome što je strategijsko iznenađenje, kao i što nisu pravilno shvaćeni svi njegovi aspekti. To se dešava i pored toga što je bilo dosta analiza uslova u kojima se ono može postići, kao i mera kojima se može sprečiti.¹

Iznenađenje su u prošlosti ostvarivali napadači (agresori), ali i branioci, žrtve agresije, ako nisu bili od prvih udaraca poraženi. No, sama činjenica da je u gotovo svim ratovima dolazilo do strategijskog iznenađenja, naročito od strane agresora u početnom periodu, nije dovoljan dokaz da je to zakonitost (privilegija agresora) i da se iznenađenje ne može sprečiti. Istina, ono je jedno od načela strategije kojim se uvek koristila i kojim će se koristiti bilo da se radi o napadaču ili braniocu.

Isto tako ne može se apriori prihvatiti teza da se u sadašnje vreme strategijsko iznenađenje ne može izbeći zato što su objektivni uslovi, posebno kod velikih sila, mnogo povoljniji nego u prošlosti. Treba imati u vidu da su u istoj proporciji porasle i mogućnosti za sprečavanje. Istina, činjenice o istorijskim faktima i objektivnim uslovima za iznenađenje ne mogu se osporavati, ali se mogu sagledati uzroci i uslovi u kojima je iznenađenje postignuto, kao i postupci i uslovi u kojima se može izbeći.

No, moramo se složiti da neke zakonitosti, ipak, postoje, a to su:

— da je u današnje vreme lakše postići iznenađenje i da su posledice mnogo veće i teže (dalekosežnije) nego u prošlosti zbog postojanja sredstava velike razorne moći, neograničenog dometa i sa izvanredno velikom brzinom leta;

¹ General-major Berislav Badurina „Mogućnost i način postizanja strategijskog iznenađenja“, *Vojno delo* br. 2/67.

— velike i agresivne zemlje sa millionskim mirnodopskim armijama, (izuzetno i male agresivne — militarističke zemlje) u svakom momentu mogu da počnu napad na neku drugu zemlju, posebno malu, i ako ona nije neprekidno spremna za odbranu mogu da postignu strategijsko iznenađenje;

— neprekidna spremnost je jedina alternativa za sprečavanje iznenadnog napada (agresije).

Da se za momenat vratimo na definicije. Iznenađenje je ne-
očekivano dejstvo u pogledu vremena, načina dejstva, mesta (pravca),
upotrebljenih sredstava i postupaka. Njime se dezorganizuje i para-
liše neprijatelj i nanose mu se osetni, a nekad i katastrofalni gubici.
Iznenađeni se lišava mogućnosti organizovanog otpora makar za
izvesno vreme, što omogućava postizanje uspeha u borbi čak i rela-
tivno slabijim snagama. Iznenađenje može biti, po značaju i posled-
dicama, taktičko, operativno i strategijsko, a po intenzitetu — deli-
mično ili potpuno.

Strategijskim iznenađenjem se dezorganizuju i parališu oru-
žane snage protivnika u celini ili njihov značajan deo. Postiže se
uništenje ili paralisanje jednog ili više strategijskih objekata i mera
— važnih komunikacijskih pravaca i čvorova, ozbiljnije otežavanje
mobilizacije i strategijskog razvoja, narušavanje sistema veza itd.
Znači, strategijskim iznenađenjem se postiže strategijski efekat koji
suprotna strana nije očekivala. Ona je izgubila mnogo vremena,
ili pretrpela velike gubitke ili neočekivano paralisana u nekoj dru-
goj delatnosti od strategijskog značaja, što će imati posledice na
ceo tok rata. Nekad i očekivana agresija može postići iznenađenje
(ako se kasno sazna, za njen početak — neposrednu pripremu vreme
za protivmere nedovoljno, potcenila se opasnost itd.).

Pristalice stava da u sadašnje vreme ne može da dođe do
strategijskog iznenađenja iznose, uglavnom, dva argumenta: da sva-
kom ratu obavezno prethodi relativno duži period zategnute situa-
cije i da postoje veoma razvijena sredstva detekcije. Međutim, ako
bismo i prihvatili ove argumente, to još nije nikakav dokaz da ne
može doći do strategijskog iznenađenja samo zbog ovih činjenica.
Jer, period zategnute situacije može trajati duže vreme (i nekoliko
godina), a da se opet ne zna kada će agresor napasti (kojeg dana,
pa čak ni meseca), zatim koju zemlju, kojim pravcem, kojim sna-
gama i sredstvima itd. Isto tako, unatoč postojanja najsavremenijih
sredstava detekcije i izviđanja, počev od klasičnih do kosmičkih
brodova i orbitalnih izviđanja, ne može se sigurno tvrditi da će se
pripreme za agresiju blagovremeno otkriti i da će se tek posle toga
moći preduzeti odgovarajuće protivmere. Podvlačimo — blagovre-
meno. Jer, otkriti momenat ispaljivanja raketa i poletanje aviona
ne smatramo blagovremenim otkrivanjem priprema agresije, iako
je i to presudno u raketno-nuklearnom ratu za izvršavanje raketno-
nuklearnog protivudara (uzvrata). U takvom ratu drugoj strani
koja takođe poseduje respektivne nuklearne potencijale i visok ste-
pen stalne gotovosti dovoljno je i pola sata ranije upozorenje da bi

agresoru uzvratila uništavajući udarac i tako prednost od pola sata svela na minimum.

No, u ovom članku želimo skrenuti pažnju na mogućnosti i posledice iznenađenja u lokalnim ratovima, pošto je svetski raketno-nuklearni sukob sve manje verovatan, jer nije u interesu dveju super-sila. Živimo u eri lokalnih ratova, pa je najaktuelnije pitanje mogućnosti iznenadne agresije u lokalnom ratu i način sprečavanja iznenadne agresije u takvom ratu.

U lokalnom ratu, otkrivanjem poletanja aviona, pokreta brodova i motorizovanih kolona nisu se blagovremeno otkrile pripreme za agresiju niti se obezbedilo vreme za protivmere.

Postavlja se pitanje — kako se može sprečiti i da li se uopšte može izbeći strategijsko iznenađenje. Da li zaista inicijativa u tom pogledu uvek pripada agresoru? Pošto je u pomenutom broju ovog časopisa dosta pisano o mogućnostima iznenađenja (uslovima, sredstvima, načinu i dr.), u ovom napisu želimo nešto više reći o merrama da se ono spreči, odnosno ublaži.

Zbog teškoća u otkrivanju priprema agresije (postojanja jakih mirnodopskih armija i raznih sredstava i vrsta maskiranja) i određivanja vremena početka, pravca dejstva, sredstava i postupaka agresora, potrebno je imati neke stalne — trajne — mere i postupke da bi se izbeglo iznenađenje, ili da se ono bar u najvećoj meri ublaži.

Moramo naglasiti da je u sadašnje vreme osnovni problem kako sprečiti iznenađenje u početku agresije i dalekosežne posledice, imajući u vidu velike mogućnosti i konvencionalnih savremenih ratnih sredstava. Jer, ako se izbegne prvi udar u početku agresije, mnogo je lakše parirati svim drugim postupcima, pa čak i iznenadnim.

Koje su to mere, sredstva i postupci kojima se sprečava iznenadnost agresije? Naravno da se ne može dati recept koji bi iscrpio sve mere i postupke i važio za sve uslove i situacije, ali ćemo ipak pokušati da ukažemo na najvažnije što doprinosi sprečavanju iznenadne agresije.

Prvo, vojna i politička misao (nauka) treba na vreme da ukaže na to kakvi su ratovi mogućni u današnjem svetu na osnovi postojećih odnosa, tendencija, sredstava — posebno vojnih — i u kojim područjima su mogućni kakvi ratovi. To će olakšati da se preduzmu odgovarajuće mere za sprečavanje iznenađenja u pogledu vrste i oblika rata i mesta izbijanja.

Drugo, političko rukovodstvo zemlje (politika) treba blagovremeno da ukaže na potencijalne agresore po mogućnosti za duže vreme. To će sprečiti iznenađenje u odnosu na mogućeg agresora i omogućiti konkretne pripreme zemlje. U protivnom ako bi zemlja bila iznenađena to bi imalo teške posledice, jer bi bila zatečena potpuno nespregnata. U tom slučaju otpor bi bio stihijan i u početnom periodu sa velikim gubicima i dilemama.

I treće, ako prva dva faktora ocene da zemlja može biti napadnuta i da je opasnost verovatna bez obzira što ona ne daje nikom povoda za to, mora biti na vreme zauzet stav o obliku rata

i doktrini (konceptiji) vođenja rata za slučaj ako bude nametnut. Veoma je važno blagovremeno izabrati adekvatnu koncepciju koja se može suprotstaviti bilo kom agresoru ili u bilo kom vidu agresije. Ona mora u potpunosti poštovati sopstvene uslove, potrebe i mogućnosti.

Zatim dolaze sasvim konkretne mere na svim nivoima i u svim instancama, oblastima i delatnostima društvene zajednice o pitanjima i poslovima narodne odbrane. Razume se da su te mere najobimnije i najkonkretnije u vojnim ustanovama i organizacijama (jedinicama), ali nisu manje potrebne ni kod društvenih organizacija. Ovde treba posebno naglasiti da savremeni zahtevi u sprečavanju iznenađenja agresije traže da najmanje jedna desetina od ukupno predviđenih oružanih snaga zemlje treba da postoji još u miru, savremeno organizovana i opremljena (kao deo oružanog naroda) koja bi imala zadatak da preduzima i predlaže mere za sprečavanje iznenađenja, da otkriva neposrednu opasnost od agresije, odbija agresiju manjih snaga, stvori vreme za mobilizaciju i razvoj svih snaga zemlje u slučaju napada nadmoćnih snaga agresora. U stajaćoj armiji treba da se obezbedi stručna obuka (i većeg dela vojnih obveznika), a posebno obuka kadra za sve vrste jedinica oružanih snaga. Ovo rešenje sa određenim procentom stajaće vojske u miru smatramo za sada najekonomičnijim i najefikasnijim u koncepciji svenarodne odbrane.

Pored iznetog, najvažnije su još sledeće mere za sprečavanje iznenadne agresije:

— adekvatna razvijenost obaveštajno-izviđačke službe, (ona bi morala biti u stanju da otkrije neposredne pripreme za agresiju makar 2—3 dana pre početka);

— postojanje sigurnog i jedinstvenog sistema za uzbunjivanje za celu državnu teritoriju koji je u stanju za 2—3 minuta staviti u pokret celu zemlju i na osnovu toga da svaki pojedinac i svaka organizacija zna šta treba da radi;

— stalna borbena gotovost stajaće armije, tj. da je u stanju da u roku od jednog minuta pa do pet časova (zavisno od vrste jedinice — roda — službe) od signala za uzbunu stupi u dejstvo sa određenih položaja;

— sposobnost zemlje da za najkraće vreme (1 sat do 5 dana) izvrši mobilizaciju svih snaga, počev od oružanih jedinica pa do privrednih kapaciteta i svih drugih delatnosti, organizacija i službi dotične društvene zajednice (ovde treba posebno naglasiti potrebu brze mobilizacije i određenog stepena stalne gotovosti teritorijalnih jedinica koje su najefikasnije sredstvo u borbi sa vazдушnim desantima, tim najopasnijim sredstvom — posle raketnih i aviosnaga — za postizanje iznenađenja);

— obučenost celokupnog stanovništva kako bi svako znao svoje mesto i zadatak u ratu, da na određeni signal automatski prelazi na njega, kao i neophodna političko-psihološka priprema koja se postupno sve više intenzivira;

— uređenje teritorije za rat, svako sa svog aspekta — oružane snage za pružanje žilavog otpora, privreda za bezbedniju proizvodnju i snabdevanje u ratu, zbog čega veliki deo postrojenja mora biti pod zemljom sa autonomnim izvorom pogonske energije; postojanje organizovanih radnih smena (brigada) u svim proizvodnim i drugim delatnostima, prilagođenih za ratne uslove itd.;

— postojanje adekvatnih ratnih planova za svaku vojnu, proizvodnu i drugu organizaciju u kojima će biti određeni: zadatak, lokacija, snage, sredstva, odnosi sa drugim organizacijama, sopstveno obezbeđenje itd.

Napred je iznet minimum mera i uslova koje treba obezbediti da bi se izbeglo, ili u najvećoj meri ublažilo, iznenađenje. Razume se da postoji još bezbroj raznih mera i rešenja kojima se sprečavaju i ublažavaju posledice iznenadnog napada (agresije). No, treba još jedanput ukazati na imperativ stalne organizacijske i druge spremnosti, na imperativ postojanja minimuma iznetih mera ako se želi izbeći iznenađenje, a iznad svega potrebu moralno-političkog jedinstva, tj. jedinstvenu spremnost svih građana da i po cenu najvećih napora i odricanja brane svoju slobodu i nezavisnost.

General-potpukovnik
Dušan PEKIĆ